

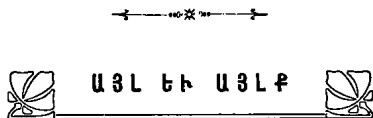
որ այս մարմնոց միջնորդները լի են ջրային գոլորշիներով:

Աստղերը կը նմանին, հետևաբար, մեր արևուն՝ իրենց կազմութեան ընդհանուր յատկագիծովը, բայց այս յատկագծի միութեան հետ՝ կան անհատական բաւական որոշիչ տարբերութիւններ ալ, որոնք կը տեսնուին արդէն շատ մը աստղերու գունաւոր ըլլալէն, Լուսադէտը մեզի կը սովորեցնէ որ աստղերուն այդ գոյները առաջ կու գան երկնային մարմինները շրջապատող կազային պատեանէն: Իրենց միջնորդարին մէջ առկախ եղած գոլորշիներն մարեւու ազդեցութիւն ունենալով, բորբոքեալ վառարաններէն արձկուած՝ ներմակ լոյսը բաղկացնող ճառագայթներուն մէկ մասը կը նշանակէ թէ ինչ ինչ գոյներ՝ որոնք բնաւ նուազած չեն, աւելի տիրող են մինչև մեզի հասած լոյսին մէջ, և սկիզբէն ի վեր կարմիր, դեղին, կապոյտ կ'երևին մեզի, ինչպէս գունաւոր ապակիէ անցուած լոյսը: Կարմրագոյն աստղերն միջնորդար մ'ունին որ կ'անհետացնէ կանաչ և կապոյտ ճառագայթներն: Կապուտագոյն են այն աստղերը, որոնք զրկուած են իրենց կարմիր և դեղին ճառագայթներէն, և այսպէս ըստ կարգի...

Երկնի երեսը երբեմն նոր աստղեր կը տեսնուին, որոնք ապա կը շիջանին: Լուսապատկերի վերլուծումը գոհացուցիչ բացատրութիւն մը կու տայ այն երևոյթին: ... Յամին 1866 մայիս 12ին անգղիացի աստղագէտ արուեստասէր մը՝ յանկարծակի աստղեց որ երկրորդ կարգի աստղ մը բռնկած էր Հիսիսային Պտակ համաստեղութեան մէջ: Ամսոյն 15էն սկսեալ աստղագէտ մը կըցաւ իր լուսադէտը ուղղել նոր աստղին վրայ: Նախ աստղեց որ հոն երկու վերադիր լուսապատկերներ կային: մէկ լուսապատկերը սովորական, միաշար, բարակ և մութ գիծերով էր, նման բոլոր աստղիցայ մէջ եղածներուն, իսկ միւսն կազային լուսապատկեր մ'էր չորս փայլուն գիծերէ կազմուած՝ որոնց երկուքը ջրածինի յատուկ էին: Աստղին

փայլը արագաբար կը նուազէր: Տասներկու օրուան մէջ երկրորդ կարգէն՝ ութերորդ կարգի մեծութեան իշաւ: Լուսապատկերին ճնշութիւնը ո՛չ մի տարակոյտ չի թողուր գննուած նիւթին քննութեան վրայ: Աստղ մ'է ան, որ յանկարծ շրջապատուած է բորբոքեալ ջրածինէ: Հաւանօրէն հրաշնչութիւն մը տեղի ունեցած պիտի ըլլայ և կազի մեծաքանակ գանգուած մը դուրս ժայթքած, որ կ'այրէր աստղին մակերևութին վրայ բաղադրութիւն մը կազմելով՝ ուրիշ մի քանի տարբերաց հետ: Աշխարհ մը՝ հոյ՜ ճարակ եղած է, ինչպէս Սոլոմոն և Գիոմոր: Կազի պաշարը սպառելով՝ բոցերն դադրեր են և աստղը իր նախկին վիճակի ստացուէ: Միւս կողմանէ չմոռնանք որ այս հրեղէն գուցէ շատ դարերէ ի վեր՝ արդէն իսկ մարած էր:

ՌԱՒԻՈ. Հանդէս Երկուց Աշխարհայ:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒՆԱԳԱՆՈՒԴԵՍԸ

ԲԱՏԱՌԱՅԻ ՄԷՋ

Վ նենտկոյ հայկական նուազահանդէսը՝ նախաձեռնարկն եղաւ Բատուայի մէջ սարքելու համար աւելի չֆիլ մը՝ ի նպատ տեղական կարմիր Խաչին: Նախաձեռնողն էր Բրոք. Ասպետ Երուանդ Արայանեան, նախկին արալերու Մուրատ Ռաֆայելեան վարժարանի, որ իր անձնական ծախքերով կազմակերպեց այս թէ՛ հայրենասիրական և թէ՛ բարեգործական հանդէսը: Տեղական և շրջակայ քնտիր դատակարարի բազմութիւն մը, որոնք մէջ յիշելու է Բատուայի և Ռովիկոյի եպիսկոպոսները, գիւտուրական և քաղաքական անձինքն, լեցուած էին Վերտի հոյաւ կայ և ճախարդուազ թատրոնին մէջ: Հանդէսը բացուեցաւ իտալացի հայասէր Կասրէրինի բուն և եռանդաբեր ճառով, որ համառօտակի նկարագրեց հայու տառապանքները, վիշտերը, հալածանքները, որոնց ցուրը արդէն իսկ կը

1. Անճոռն Հեռուորութեան պատճառաւ որ զմեզ կը բաժնէ աստղերն, իրենց արձկած լոյսը մեզի տարնե՞ր կամ նոյն իսկ դարեր ետքը կը հասնի:

տեսնելի իրենց ժողովրդական, ազգային երգումն, մեղեդիներուն մէջ՝ բաւաւ։

Այս համառօտ բանաստեղծեան պատասխանեց Բորոֆ. Արայան, նկարագրելով՝ ընդհանուր անցողական ակնարկով մը հայ ազգին ծագումը, գործունէութիւնը, իր պատմական գլխաւոր դէպքերը և դէպքերը. յետոյ աւելի ծանրացաւ. Խաւիտոյ և Հայոց մէջ եղած յարաբերութիւններուն վրայ, որով մէջ բերաւ Միխիթար Աբբա-հօր և առևտարակ Միխիթարեան գործունէութիւնը, իրենց գիրը հայ մատենագրութեան մէջ։ Յետոյ բացատրեց արդի հայ զրականութիւնը, թէ սա ինչպէս կը ցուցադրէ, կ'արտայայտէ հայ ցեղին հոգեբանութիւնը, կը պատկերացնէ իր ցաւերուն, վիշտերուն բոլոր սաստկութիւնը։ Ընդհանուր խօսք մը ներկայ աղետալի դէպքերու մասին, և սրտաբոխ մաղթանք մը՝ հայրենիքի վերականգման և փրկութեան ուղղուած, հան-դիսականներու բուն ծափահարութեանց ար-ժանացան։

Խաւիտոյ արդունական քայլերը՝ լսուեցաւ յոռնկայս՝ մեծ խանդավառութեամբ. ասոր յա-ջորդեց բաւ փորձառու քայլերը... Այս յաղ-թական և կրակոտ երգերն՝ շարունակեց մեղմ և ողբազին հեծեծանքը՝ «Մուրյ Արաքս»ին, որ լռին և խորհրդաւոր, իր ելեւէջներուն մէջ կը պատկերացընէր Արաքսի գնացքը, դանդաղ և արիւնտաւ։ «Այսին կոտ գառ»ը և «Գիւղկական Նոյզ»ը՝ քնարով և լուսնակով հնչուած, կը յի-շենէին՝ հայրենի լեռներուն մէջէն անցնող թա-փառական հայ հովիւր, որ բնութեան գեղեց-կութեանց մէջ կը գեղու իր վիշտերը, իր յու-սակաւոր երազանքները... մարդիկներէն հե-տեւ, իր միջնարութիւնը կը գտնէ լեռներուն տուած արձագանգին մէջ, որ իր երգը կը վե-րագաննէ իր սրտին՝ աւելի անոյշ...։

«Հայկական իւրեկոյց»ի նուագործումը, մեծ ակնկալութիւնն եղաւ հանդիսականներուն. Հ. Ս. Երեմեանի ազգու տողերը, կը պատկերացը-նէին հայ ցեղին գերագոյն ճգնաժամի անձկու-թիւնները. անմեղ ձայներու սրբազան աղօթք մը կը բարձրանար՝ ուղղուած առ Բարձրաւն, Թատերասրահը կը թնդար գործիչներու և ծայ-ներու արուեստական խառնաշփոթմաներով, և տեառաշնութիւններով, որ իրական փոթորիկի մը պատկերը կը ձևացնէին, յարմարելով այս-պէս իմաստին և բաներուն հետ։ Բայց ամենէն վերջի խօսքը, «ցաւի երազի մը մէջ՝ Հայրենի-քը կու լաւ», երթալով սաստիկաբար նուագե-ցաւ, մարեցաւ, փոխուելով՝ գործիչներու մեղմ հեծեծանքի մը, լացողի մը գոգերուն մէջ խեղ-գուած...։ Հանդիսականները բուն ծափահա-րումներու տարաքի մը տեղացին առ Բորոֆ. Բոն-ցիւլաքուա և առ հեղինակն։

Յետ ուրիշ ազգային ժողովրդական երգեր եր-գելու, ամենէն վերջ հնչուեցաւ Դաւիթ Դաւ-թեանի «Հայաստանի հոգին»ը. իր երիտասար-դական աւինով և նուրբ ճաշակով. կը պատ-կերացնէր այս մեղեդին՝ վշտահար և վիրաւոր սրտի մը հառաչները, նշաւոր ցաւերով գեղուն հուզւոյ մը ճիգերը, հանդէպ քաղցրութեան մը որ կը հեռանայ, սիրոյ մը որ կը մարի...։

Առ հասարակ բոլոր երգերը՝ ներկաները ծափահարութիւնները խնցրին, ոչ միայն ի պ, տի նուագող 100էն աւելի նրաժիշտներուն, ա նաև հայկական արուեստին և ճաշակին, որ ո նի ամէն նրբերանգները և նրբութիւնները՝ Գ ղարուեստի այս ճիւղին մէջ ալ։ Երգողներ մէջ էին Բատուայի Հայ ուսանողները և Մո րատ-Թաֆայիւանի աշակերտները։ Բորոֆ. Ար անին՝ հանդէսը սարդողին՝ կ'ուզենք մեր քի, շնորհակալութիւններն և շնորհաւորութիւնները որ ձեռնարկեց այս թէ՛ բարեգործական և թ ազգասիրական կարևոր գործին։

* * *

ՀԱՆԳՈՍ

ԿՈՄՍ ՌԵՔԷՄԻՏՈՅ ՏԷԼԼԱ ԹՈՐԻԷ

Տարաբաղ հայութիւնը՝ յանձին երիտասար Թիքարտոյին՝ կորսնցուց մեծ բարեկամ մը։

1907—8 Բատուայի համալսարանի մէջ ծա նօթանալով մեր ուսանող աշակերտներուն և մեզ հետ՝ անկեղծ սրտով կապուած էր հայերուս Հանգստեան ժամերը մեզ հետ կ'անցընէր, և երբեմն մեզի հետ կը սեղանակցէր։

Թէ և ազնուական, թէ և հարուստ՝ ան հա մալսարանական ուսանողաց մէջ ամենէն աւել լուրջը, ամենէն աւելի աշխատասէրը և ամենու օրինակ ըլլալից հասարակացիւրը և ազնուասիրտը էր ճանցուէր ու կը յարգուէր նոյն իսկ Ռուսոց չապետներէն։ Կը սիրէր տեղեկանալ մեր ազգային խնդիրներուն, կ'ուսանէր հայոց պատմութիւնը կը հնարան հայկական վաղեմի քաղաքակրթու թեան վրայ. մեր գեղարուեստական հրատարա կութիւնները առջէ անցնելով, կը յուզուէր մե տառապանքներուն հանդէպ և ստէպ օրաթերթիթե, բու մէջ հայոց դատին ի նպաստ զգայացունչ յօդուածներ կը գետնդէր։

Հա ամառնալակարդ արտադաստով՝ 1914ին Գրականութեան վկայագիրն ստացած էր և կը հրատարակէր գրական և գիտական ուսումնասիր րութիւններ և նոյն իսկ բարձրագոյն դպրոցներու մէջ կը դասախօսէր։ Անոր յառաջագիւթութեան